

подання і дослідження таких доказів наразі залишається неврегульованою та потребує удосконалення.

Бут Ілля Олександрович

*Кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТУ ДОКАЗУВАННЯ «БАЛАНС ЙМОВІРНОСТЕЙ» У НАЦІОНАЛЬНІЙ СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

Поступово стандарти доказування набувають відображення у вітчизняній судовій практиці. Однак через свою історичну непритаманність, не можна сказати, що посилення на стандарти доказування набуло широкого поширення. Тут слід зазначити, що дещо осторонь стоїть судова практика у адміністративних справах, пов'язаних з наданням іноземцям статусу біженця: українські суди застосовують у своїй практиці Пояснювальну записку про тягар та стандарт доказування в заявах про надання статусу біженця Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Пункт 10 Пояснювальної записки вказує, що шукачі притулку не зобов'язані надавати всі необхідні докази: неможливість надати документальне підтвердження на підтримку усних тверджень не повинна, таким чином, перешкоджати прийняттю заяви до розгляду в разі, якщо ці твердження відповідають широко відомим фактам і якщо загальний рівень достовірності заяви досить високий. Саме тому посилення на стандарти доказування бути сприйняті адміністративними судами значно раніше, ніж судами інших юрисдикцій.

Найбільш раннє рішення, наявне в Єдиному державному реєстрі судових рішень, в якому суд застосував стандарт доказування «баланс ймовірностей» - рішення Бахмацького районного суду Чернігівської області від 2 листопада 2017 р. про встановлення факту проживання однією сім'єю. Суд вказав, що позивачем не був виконаний свій обов'язок по доведенню позовних вимог і на підставі наданих доказів неможливо зробити висновок, що факти, на які посилається позивач мали місце [2]. Зокрема, позивач

стверджував, що він проживав однією сім'єю з померлим, однак із наданих суду доказів вбачається, що померлий проживав в с. Стрільники Чернігівської області, а позивач був зареєстрований в м. Борзна Чернігівської області, де працює, одружений і має від шлюбу дитину, сім'я проживає за місцем його реєстрації.

Свідок (сусід позивача), який сам проживає в м. Борзна, а не в місцевості, де проживав померлий, підтвердив обставини про шлюбні відносини позивача, однак вказав, що, в той же час, він ночував у дядька і жив разом з ним, поховав його за власні кошти. Віддаленість місця роботи позивача від місця проживання померлого та існування у позивача сімейних відносин з іншими особами (ніж померлий), які проживають в іншій місцевості, не дозволили суду зробити висновок, що даний факт мав місце, що стало підставою для відмови в задоволенні позовних вимог.

В іншій справі баланс ймовірностей було застосовано у ситуації, коли показання свідків суперечать один одному [3]. Позивач стверджував, що сусід викосив та забрав сіно, що росло на його земельній ділянці, щодо якої існує спір. В матеріалах справи є докази, що відповідач як завжди почав косити траву, однак виявилось, що позивач вже приватизував спірну земельну ділянку і проти косіння трави заперечує.

Відповідно до акту обстеження комісією земельної ділянки позивача, встановлено, що трактористом на прохання відповідача було викошено траву на земельній ділянці, хоча свідок позивача (депутат сільської ради) перед судом вказав, що коли він прибув на ділянку, сіно було викошене, проте, хто і коли його викосив він не бачив, хоча і підписав відповідний акт обстеження. Інший свідок в судовому засіданні пояснив, що сторони по справі є його сусідами, а земельна ділянка весь час оброблялась відповідачем, який на ній і скошував сіно, проте, хто в 2017 році скошив сіно і обробляв її, свідок не знає. Наступний свідок пояснила, що вона виїхала на місце і особисто бачила, як тракторист скошує сіно, а відповідач був на городі разом з трактористом, проте тракторист, залучений у якості свідка,

вказав, що він сіно на земельній ділянці позивача не косив і не бачив, хто міг косити сіно.

Таким чином достовірних доказів, які б однозначно підтверджували, що сіно було скошене самим відповідачем, або на його замовлення, до суду надано не було. Однак саме завдяки встановленому балансу ймовірностей за даних обставин було встановлено, що вірогідність скошення трави відповідачем є вищою, аніж будь-якою іншою особою.

Одним з перших рішень суду касаційної інстанції, в якому суд вдався до балансування ймовірностей, є Постанова Касаційного господарського суду від 31 січня 2018 року у справі № 910/8763/17 (судді Міщенко І.С., Берднік І.С., Мачульський Г.М.) [4]. Суд зазначив, що при оцінці достатності доказів діють спеціальні правила - стандарти доказування, якими має керуватися суд при вирішенні справи. Стандарти доказування є важливим елементом змагальності процесу. Якщо сторона не подала достатньо доказів для підтвердження певної обставини, то суд робить висновок про її недоведеність. Однак яким чином стандарти доказування були застосовані у даній справі – суд не розкрив.

Пізніше, у Постанові від 11 квітня 2018 року по справі № 910/12827/17 Верховним Судом у складі колегії суддів Касаційного господарського суду (судді Суховий В.Г., Берднік І.С., Міщенко І.С.) вже не просто зроблено посилання на стандарт доказування, а вказано на підстави його застосування: доводи позивача, викладені ним у позовній заяві та касаційній скарзі є сумнівними, адже не впливають зі співіснування достатньо переконливих, чітких і узгоджених між собою висновків чи схожих неспростовних презумпцій факту, що не узгоджується зі стандартом доказування «поза розумним сумнівом». 14 серпня 2018 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду в своїй Постанові по справі № 905/2382/17 зазначив, що принцип змагальності сторін у господарському судочинстві не передбачає обов'язку суду вважати доведеною та встановленою обставину, про яку сторона, на яку покладено тягар

доказування, стверджує, а інша сторона не надала заперечень. Така обставина підлягає доказуванню таким чином, аби задовольнити, як правило, стандарт переваги більш вагомих доказів, тобто коли висновок про існування стверджуваної обставини з урахуванням поданих доказів видається більш вірогідним, ніж протилежний [5].

В іншій справі, суд апеляційної інстанції, скасовуючи ухвалу про забезпечення позову, вказав, що позивачем не надано переконливих аргументів (доказів) на підтвердження того, що державне підприємство «Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України» обов'язково надасть висновок про безпечність, ефективність та якість лікарського засобу, що буде підставою для Міністерства охорони здоров'я України здійснити реєстрацію лікарського засобу. Однак суд Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду вказав, що суд апеляційної інстанції тим самим встановив для позивача надзвичайний та заздалегідь недосяжний стандарт доказування без урахування тієї мети, яку переслідує особа, звертаючись до Центру із заявою про державну реєстрацію лікарського засобу і наслідків досягнення такої мети. Фактично, апеляційний суд з метою забезпечення позову зажадав від позивача доведення не тільки потенційних ризиків подальшого невиконання судового рішення, а й того факту, що відповідач у справі обов'язково надасть висновок про безпечність, ефективність та якість лікарського засобу [6].

Співвідношенню стандартам «поза розумним сумнівом» перед стандартом «баланс ймовірностей» 08 жовтня 2019 року надала свою оцінку Велика Палата Верховного Суду, зазначивши, що обираючи стандарт доказування, який має використовуватися в дисциплінарних провадженнях, і беручи до уваги публічно-правову природу дисциплінарної відповідальності, слід віддати перевагу стандарту «поза розумним сумнівом» перед стандартом «баланс ймовірностей». Він означає, що в достовірності факту (винуватості особи) не повинно залишитися розумних сумнівів. Це не означає, що у його

достовірності взагалі немає сумнівів, але означає, що всі альтернативні можливості пояснення наданих доказів є надмірно малоймовірними [7].

Список використаних джерел:

1. Калхун Н., Плечко Д., Моркова О., Смокович М., Пилипець С., Шамрай О., Слободян Р. Практично-методичний посібник для кандидатів на посаду судді та суддів адміністративних судів «Особливості розгляду справ, пов'язаних із статусом біженця та додатковим захистом». К. «Гнозіс», 2014. 112 с.
2. Рішення Бахмацького районного суду Чернігівської області від 2 листопада 2017 р у справі 728/1468/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/69970484>.
3. Рішення Бахмацького районного суду Чернігівської області від 5 червня 2018 р. у справі 728/1455/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74675135>.
4. Постанова Верховного Суду від 31 січня 2018 р. у справа № 910/8763/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72042344>.
5. Постанова Верховного Суду від 14 серпня 2018 р. по справі № 905/2382/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76026164>.
6. Постанова Верховного Суду від 14 серпня 2018 р. у справі № 910/1915/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75896089>.
7. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 08 жовтня 2019 р. у справі № 9901/855/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/84900516>.

Волкова Наталія Василівна

*Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СУДОВОГО ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Цивільне процесуальне законодавство не містить визначення поняття судового доказування, тому в теорії цивільного процесу питання щодо поняття доказування є досить дискусійним.

Аналізуючи різні точки зору щодо визначення поняття доказування у цивільному процесі, можна виділити декілька підходів до розуміння даного поняття. Так, одні автори вважають, що доказування у цивільному процесі – це «процесуальна діяльність сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, яка за своєю суттю зводиться до обґрунтування обставин цивільної справи та спрямована на встановлення цих обставин вирішення спору між сторонами